

Sygn. akt II CSKP 135/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Krzysztof Wesołowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa N. M.

przeciwko N. L.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 sierpnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 6 czerwca 2019 r., sygn. akt I ACa 6/18,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania,
pozostawiając rozstrzygnięcie temu Sądowi o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację pozwanego N. L. od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z 26 czerwca 2017 r.,

I C 1144/15, którym to wyrokiem Sąd Okręgowy po rozpoznaniu sprawy z powództwa N. M. przeciwko N. L. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci wyroku Sądu Wojewódzkiego w Lublinie z 15 kwietnia 1997 r., akt I C 129/96, opatrzony klauzulą wykonalności na rzecz N. L., nadaną postanowieniem Sądu Okręgowego w Lublinie z 30 kwietnia 2009 roku, I Co 62/09 - w stosunku do powoda N. M..

Sąd drugiej instancji zaaprobował w istotnym dla rozstrzygnięcia zakresie i uznał za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Przeprowadził jednak uzupełniające postępowanie dowodowe i ustalił co następuje:

Wyrokiem z 15 kwietnia 1997 roku, I C 129/96, Sąd Wojewódzki w Lublinie zasądził od N. M. na rzecz powódki „E.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. (dalej: spółka E.) kwotę 166.075 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 maja 1994 roku do dnia zapłaty. Apelacja pozwanego od powyższego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 27 listopada 1997 r., I ACa 272/97.

Na wniosek Spółki „E.” postanowieniem z 8 grudnia 1997 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie nadal klauzulę wykonalności ww. wyrokowi Sądu Wojewódzkiego w Lublinie. 13 lutego 2009 roku przed notariuszem w L. G. K., A. G.- działający na podstawie udzielonego mu 2 lutego 2009 roku pełnomocnictwa złożył oświadczenie w imieniu i na rzecz spółki E. o cesji wierzytelności przysługującej tej spółce wobec N. M., objętej opisanym wyżej wyrokiem Sądu Wojewódzkiego, na rzecz N. L., który wyraził na to zgodę. Pełnomocnictwa pisemnego A. G. do zawarcia umowy cesji w imieniu spółki E. udzielił 2 lutego 2009 r. M. W., dyrektor spółki E., którego podpis na dokumencie pełnomocnictwa został poświadczony przez E. S., asesora S. D. notariusza w W., w Bułgarii.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w Lublinie z 30 kwietnia 2009, I Co 62/09 nadano klauzulę wykonalności wyrokowi Sądu Wojewódzkiego w Lublinie z dnia 1997 roku, sygn. akt I C 129/96 na rzecz N. L. .

Powód wnosił o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci ww. wyroku Sądu Wojewódzkiego w Lublinie, podnosząc zarzut nieważności umowy cesji z 13 lutego 2009 r., jako zawartej przez podmiot nieistniejący,

ponieważ - jego zdaniem - w świetle ukraińskiego prawa spółka E. w dacie zawarcia umowy cesji nie istniała. Z tego powodu nieważne jest także pełnomocnictwo udzielone przez tę spółkę adw. A. G. do zawarcia w imieniu spółki E. umowy cesji.

Badając kwestie statusu prawnego spółki E., Sąd Apelacyjny ustalił, że nabyła ona osobowość prawną z chwilą rejestracji statutu w dniu 14 stycznia 1994 r., w [...] administracji w K.. Zgodnie z ustawą o państwowej rejestracji osób prawnych i osób prowadzących działalność gospodarczą nr [...] z 15 maja 2003 r., od 1 lipca 2004 r. rejestrację państwową na Ukrainie stanowi wpis do „nowego” Jednolitego Rejestru Państwowych Osób Prawnych i Osób Prowadzących Działalność Gospodarczą (JeDR). Podmioty podlegające obowiązkowi rejestrowemu, w tym spółka E., obowiązane były w terminie do 31 grudnia 2005 r. dokonać zgłoszenia do tego rejestru. Spółka zgłoszenia takiego w terminie ww. nie dokonała. W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak zgłoszenia spowodował utratę osobowości prawnej, bowiem nie została przewidziana jakakolwiek „automatyczna” procedura rejestracji w JeDR (nowym rejestrze). Taką ocenę skutków niezgłoszenia spółki do nowego rejestru Sąd Apelacyjny uzasadnił tym, że fakt zarejestrowania dotychczasowej Spółki, jak i zgodność jej statutu z nowymi przepisami, miały zostać potwierdzone w drodze oświadczenia woli poprzez zadeklarowanie wpisu Spółki do Rejestru Państwowego JeDR, a każdy wniosek o wpis podlegał weryfikacji i mógł być oddalony, co wynika z art. 27 ww. ustawy w redakcji obowiązującej w lutym 2009 r. Dlatego też, zdaniem Sądu Apelacyjnego, spółka E. utraciła osobowość prawną najpóźniej 31 grudnia 2005 r. i nie uzyskała jej do 2 lutego 2009 r., a więc do dnia, w którym miało być udzielone pełnomocnictwo A. G. do zawarcia w imieniu spółki E. umowy cesji. Wprawdzie od 10 lipca 2017 r. spółka E. ponownie posiada osobowość prawną, nie oznacza to jednak, w ocenie Sądu Apelacyjnego, że jej byt prawny jest nieprzerwaną i ciągłą kontynuacją bytu prawnego i podmiotowości spółki od 1994 r. Wpis w rejestrze z datą 10 lipca 2017 r. wznawia byt prawny spółki od daty wpisu, czyli od 10 lipca 2017 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego bez znaczenia z punktu widzenia kwestii podmiotowości prawnej spółki E. jest okoliczność, że spółka ta została także zarejestrowana w Jednolitym Państwowym Rejestrze Przedsiębiorstw Organizacji Ukrainy JeDRPOU, gdyż

rejestr ten miał i ma wyłącznie charakter rejestru statystycznego. Z tego też względu brak wykreślenia ww. spółki z tego rejestru nie oznacza zachowania wymogu rejestracji państwowej i posiadania osobowości prawnej.

Oceny statusu prawnego spółki E., w szczególności braku jej podmiotowości prawnej (zdolności prawnej) w dacie udzielenia pełnomocnictwa i zawarcia umowy cesji, Sąd Apelacyjny dokonał przede wszystkim na podstawie opinii biegłej N. W.. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek dowodowy pozwanego o wystąpienie do sądu rejestrowego w Kijowie - Państwowego Rejestratora Rejonu [...] w K. z pytaniem czy spółka E. zarejestrowana 14 stycznia 1994 r., kiedykolwiek utraciła osobowość prawną, a jeśli tak, to w jakim okresie nie posiadała osobowości prawnej i na mocy jakich faktów, bądź aktów prawnych tę osobowość czasowo utraciła. Sąd Apelacyjny uznał, że kwestia zawarta w tezie dowodowej stanowi istotę sporu pomiędzy stronami procesu prowadzonego przed Sądem polskim, a w związku z tym - choć zagadnienie dotyczy wykładni prawa obcego - wykładni tej winien dokonać Sąd polski, rozpoznający sprawę. Z tych względów w ocenie Sądu Apelacyjnego wystarczający jest dowód z opinii biegłej. Opinia ta zdaniem Sądu Apelacyjnego jest jasna i zrozumiała, a zawarte w niej wnioski nie zostały podważone w żaden przewidziany przepisami prawa procesowego sposób, w szczególności opinią innego biegłego. Strona pozwana kwestionując opinię biegłej nie wносиła bowiem jednocześnie o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego. Ponadto w ocenie Sądu Apelacyjnego, w sytuacji gdy spór dotyczy wykładni prawa obcego w bardzo konkretnych okolicznościach faktycznych, złożony przez pozwanego wniosek dowodowy jest nieprzydatny, chociażby z tego względu, że sądy rejestrowe co do zasady nie rozpoznają merytorycznie sporów, ograniczając się wyłącznie do dokonywania wpisów w rejestrze. Natomiast kwestia osobowości prawnej Spółki E. w 2009 r. stanowi istotę sporu pomiędzy stronami.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł pozwany, zarzucając mu obrazę prawa materialnego, tj.: art. 15 ust. 1 i 2, art. 48 umowy o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych sporządzonej w Kijowie 24 maja 1993 r., art. 80, 87, 89 ust. 4 i art. 91 ust 4, art. 110 nowego Kodeksu cywilnego Ukrainy ustawy nr 435-IV z 16 stycznia 2003 r., art. 58 i art. 83 ust 3 Kodeksu Gospodarczego Ukrainy, przepisów Rozdziału VIII ustawy

nr 755-IV z 15 marca 2003 r. ustawy Ukrainy o państwowej rejestracji osób prawnych i osób prowadzących działalność gospodarczą, art. 22 ustawy Ukrainy o spółkach gospodarczych z 19 września 1991 r. w związku z przepisami ustawy Ukrainy o państwowej rejestracji osób prawnych i osób prowadzących działalność gospodarczą nr 755-IV z 15 marca 2003 r.

Ponadto skarżący zarzucił rażąco obrazę przepisów postępowania, tj. art. 51a § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 2062 ze zm.) w związku z art. 278 § 1 k.p.c.. oraz art. 51a § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 2062 ze zm.) w związku z art. 217 § 1, 2 i 3 k.p.c..

W uzupełnieniu skargi kasacyjnej pozwany pismem z 19 sierpnia 2019 r., którego odpis wraz z załącznikami został doręczony stronie powodowej, przedłożył Informację Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy z 5 sierpnia 2019 r. wraz z tłumaczeniem tłumacza przysięgłego, z której to informacji wynika, że osoba prawna której rejestrację państwową przeprowadzono przed wejściem w życie ustawy Ukrainy w sprawie rejestracji państwowej osób prawnych, osób fizycznych – przedsiębiorców powinna wpisać swoje dane do JPR, przy czym ustawa nie przewidywała odpowiedzialności za brak wpisu takich danych. Z pisma tego wynika również, że jeżeli osoba prawna, zarejestrowana przed 1 lipca 2004 r. przez długi okres czasu nie wpisała swoich danych, przy czym kontynuowała swoją działalność gospodarczą (nie została zlikwidowana zgodnie z ustaloną procedurą) ale wpisała swoje dane do JPR, jest uważana za taką, która została zawiązana w dniu jej rejestracji państwowej, to znaczy, że osoba taka nie straciła swojej cywilnej zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych. Cywilna zdolność prawna osoby prawnej ustaje z dniem wniesienia do JPR wpisu o jej rozwiązaniu, zgodnie z procedurą określoną w Ustawie. Podane zostały także informacje dotyczące Wspólnej Ukraińsko – Polskiej Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „E.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do zarzutów naruszenia przepisów proceduralnych, pomimo że zostały one zamieszczone po zarzutach

prawa materialnego. Zasadny okazał się zarzut naruszenia oraz art. 51a § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r, poz. 2062 ze zm. – dalej powoływanej jako p.u.s.p.) w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny nie podjął dalej idących czynności, zmierzających do wyjaśnienia rzeczywistej treści obowiązującego prawa ukraińskiego, zwłaszcza co do skutków niezgłoszenia w terminie do 31 grudnia 2005 r. spółki posiadającej osobowość prawną do nowego rejestru.

Sądy obu instancji prawidłowo ustaliły, że kwestia posiadania osobowości prawnej oraz zdolności prawnej przez E. Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością podlega ocenie na podstawie prawa obcego, tj. prawa ukraińskiego. Konieczne zatem w sprawie było ustalenie treści prawa ukraińskiego i praktyki jego stosowania.

Zgodnie z art. 51a § 1 p.u.s.p. Sąd z urzędu ustala i stosuje właściwe prawo obce. Na sądzie rozpoznającym sprawę ciąży zatem obowiązek w tym zakresie, który jest niezależny od inicjatywy stron procesu. Potwierdził to Sąd Najwyższy w wyroku z 14 lipca 2010 r., V CSK 7/10, stwierdzając, że obowiązkiem sądu, a nie strony, jest przedsięwzięcie wszystkich czynności, w tym uzyskanie dostępu do tekstu oraz przyjętej interpretacji prawa zagranicznego, umożliwiających należyte zorientowanie się w stanie normatywnym, stanowiącym podstawę orzekania. Aktywność stron w tym zakresie może być oczywiście pomocna, ale jej braku nie można negatywnie sankcjonować.

Należy przy tym mieć na uwadze, że obowiązek sądu w tym zakresie nie ogranicza się wyłącznie do uzyskania wiedzy o treści obcych przepisów. Orzekanie przez sąd polski na podstawie materialnego prawa obcego powinno uwzględniać jego interpretację w kraju, w którym obowiązuje. Zastosowanie prawa obcego wymaga przeprowadzenia procesu wykładni, w którym poza wykładnią językową uwzględnić należy także inne metody interpretacyjne, a nawet ukształtowaną linię obcego orzecznictwa (zob. wyrok SN z 8.2.2013 r., IV CSK 309/12).

Jak wynika z art. 51a p.u.s.p. Sąd orzekający w sprawie dysponuje różnymi środkami w celu uzyskania wiedzy o treści prawa obcego i obcej praktyki. W szczególności sąd może zwrócić się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie

tekstu tego prawa oraz wyjaśnienie obcej praktyki sądowej. Sąd może także zastosować inne środki, w tym zasięgnąć opinii biegłych. Niezależnie od środków wprost wskazanych w art. 51a p.u.s.p., sąd może skierować za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości pytanie do odpowiednich władz państwa obcego o tekst prawa obcego zgodnie z przepisami Konwencji europejskiej o informacji o prawie obcym (sporządzonej w Londynie 7 czerwca 1968 roku, a ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą w 1994 roku) – o ile państwo, którego prawo ma być stosowane pozostaje stroną tej konwencji. Może również, jak to mogło mieć miejsce w niniejszej sprawie, skorzystać z rozwiązań przewidzianych w dwustronnych umowach, jakie Rzeczpospolita Polska zawarła z innymi państwami. Rozwiązania takie przewidziane są m.in. w art. 12 Umowy o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych zawartej w Kijowie 24 maja 1993 r. (Dz.U. 1994,Nr 96, poz. 465).

Sąd Apelacyjny, pomimo aktywności dowodowej strony pozwanej, ograniczył się do przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego mgr N. W., która - jak wynika z podanej przez nią informacji - ukończyła w 1989 r. Wydział Prawa na Uniwersytecie Państwowym w R. (Rosja), w latach 1990 – 2000 była adwokatem, członkiem Izby Adwokackiej obwodu [...], jest wykładowcą prawa rosyjskiego na [...], tłumaczem języka rosyjskiego, prawnikiem Kancelarii Prawa Rosyjskiego. Sporządzone przez nią opinie (zarówno dla Sądu I instancji, jak i na etapie postępowania odwoławczego) przytaczają wprawdzie treść stosownych przepisów prawa ukraińskiego i zawierają odpowiedzi na postawione przez Sądy obu instancji pytania, w kluczowej jednak dla sprawy kwestii konsekwencji niezgłoszenia danych przez spółkę E. do nowego rejestru w terminie do końca 2005 r., biegła nie zawarła przekonującego wyводу uzasadniającego jej stanowisko co do utraty podmiotowości prawnej, jako konsekwencji braku takiego zgłoszenia. W szczególności biegła nie przytoczyła żadnych orzeczeń sądów ukraińskich, nie przedstawiła stanowiska innych kompetentnych władz ukraińskich, nie powołała także żadnej ukraińskiej literatury prawniczej, wskazujących na taki skutek. Opinia ta zawiera zatem niepoddające się ocenie wnioski. Jest to o tyle istotne, że jak się przyjmuje w orzecznictwie Sądu Najwyższego, opinia biegłego podlega ocenie przy uwzględnieniu art. 233 § 1 k.p.c., na podstawie właściwych dla jej przedmiotu

kryteriów zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażanych w niej wniosków (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001, nr 4, poz. 64). Biorąc pod uwagę wymóg uwzględnienia przy stosowaniu prawa obcego także jego interpretacji i praktyki stosowania w kraju, w którym obowiązuje, opinia ta, w ocenie Sądu Najwyższego, nie spełnia warunków opinii, o której mowa w art. 51a p.u.s.p. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c.. Nie daje ona możliwości dokonania przez Sąd *meriti* własnych ustaleń, wymagających wykorzystania wiadomości specjalnych. W takiej sytuacji nie można negatywnymi skutkami wadliwie przeprowadzonego dowodu, w tym wynikającymi z art. 6 k.c., obciążać strony.

W ocenie Sądu Najwyższego, wobec braku normy prawnej jednoznacznie określającej konsekwencje niezgłoszenia danych do JPR w terminie oraz wskazanych wyżej braków opinii, Sąd Apelacyjny powinien sięgnąć do innych środków służących ustaleniu treści prawa obcego i wykształconej praktyki, zwłaszcza, że – jak sam zauważył - wnioski wynikające z opinii są odmienne od regulacji w prawie polskim, czy w prawie europejskim. Sam fakt, że przedmiotem wykładni w sprawie było prawo ukraińskie, nie usprawiedliwia stwierdzenia, że „odnoszenie standardów innych systemów prawnych do powyższych uregulowań nie jest uzasadnione”. Oczywiście nie można wykluczyć rozwiązań w prawie ukraińskim odbiegających od standardów polskich czy europejskich, ale konstatacja takich rozwiązań powinna być dokonana z daleko idącą ostrożnością. Należy przy tym zauważyć, że skutek niezgłoszenia spółki do nowego rejestru w postaci automatycznej (*ex lege*) utraty osobowości prawnej przez tę spółkę, bez przeprowadzenia stosownego postępowania likwidacyjnego, uderzałby przede wszystkim w jej wierzycieli. Pozbawiałby bowiem ich możliwości skutecznego dochodzenia roszczeń wobec takiej spółki.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny powinien zatem podjąć dalsze czynności, o których mowa w art. 51a p.u.s.p., w celu uzyskania niebudzących wątpliwości informacji dotyczących treści prawa ukraińskiego i jego praktyki, zwłaszcza dotyczących skutków niezgłoszenia przez spółkę E. danych do nowego rejestru do dnia 31 grudnia 2005 r.

Wobec zasadności skargi w zakresie naruszenia przepisów proceduralnych, bezprzedmiotowe na tym etapie jest odnoszenie się do zarzutów naruszenia prawa materialnego (przepisów ukraińskich).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[as]